

Mapudungun

Mapudungun edo **maputxe**[2] (*mapudungun*) Amerikako hizkuntza isolatua da; maputxeen hizkuntza.

Gaur egun, 100.000tik gora hiztun[1][3] bizi dira Txilen eta Argentinan, gehienak Txilen. Horietatik, proportzioan, gutxi dira umeak eta gazteak; gehienak pertsona helduak dira, transmisioa eten egin baita, batez ere hirira joan diren hainbat familiatan eta jatorrizko lurraldeetatik gehien sakabanatu diren familietan.

Duela gutxi arte ez da inon ofiziala izan, baina 2013tik ofiziala da, espainierarekin batera, Txileko Galvarino komunitatean, non 9100 maputxe bizi diren[4].

Maputxera	
Mapudungun	
Datu orokorrak	
Lurralde eremua	Txile eta Argentina
Hiztunak	100.000-200.000[1]
Eskualdea	Araucanía Biobío Santiagoko metropolitar eskualdea Los Ríos Los Lagos Neuquén Río Negro Chubut Santa Cruz
Hizkuntza familia	
giza hizkuntza Araucanian languages (en)	
Informazio filologikoa	
Hizkuntza-tipologia	hizkuntza isolatu
Alfabetoa	latindar alfabetoa
Hizkuntza kodeak	
ISO 639-2	arn
ISO 639-3	arn
Ethnologue	arn (http://www.ethnologue.com/language/arn)
Glottolog	mapu1245 (https://glottolog.org/resource/languoid/id/mapu1245)
Wikipedia	arn (https://arn.wikipedia.org)

Eduki-taula

Hizkuntzaren ezaugarriak

Tipologia aldetik ez zaio seniderik aurkitu, eta hizkuntza isolatutzat hartzen da[5]. Hizkuntza eranskaria da hitz batean hainbat lema eta morfema kateatzen baititu.

Lexikoa

Eratorpena eta hitz-elkarketa ohikoak dira. Horrela *küdaw* 'lana' oinarria hartuta, *küdaw.fe* 'langile' eta *küdaw.we* 'lantokia' sortzen dira.

Lehen hamar zenbakiak (batetik hamarrera): *kiñe, epu, küla, meli, kechu, kayu, relqe/regle, pura, aylla, mari*;

Hiztunen geografia

Erabilera gune hauek ditu mapudungunak:

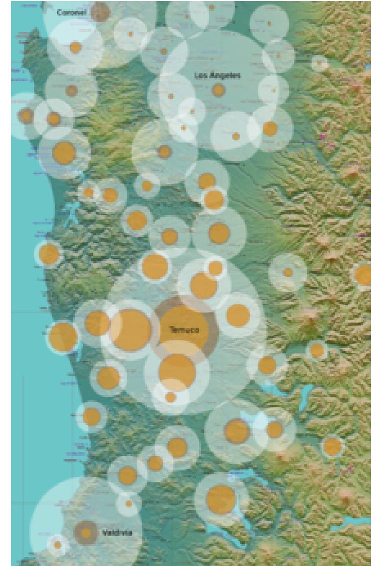
Txile

- Araucania
- Los Lagos
- Biobio
- Santiagoko metropoli-eskualdea

Txilen hizkuntzak duen estatusa: 1993 urteko Txileko 19.253 "Lege indigenak" etnia moduan aitortzen ditu maputxeak eta 28.artikuluan[6] hizkuntza indigenak aitortu, errespetatu eta babesteko zenbait neurri biltzen ditu, baina egun maputxe hizkuntza Galvarino eta Padre Las Casas komunetan bakarrik da ofiziala (2013az geroztik). Oraindik ez da hezkuntza sistema arautu ofizialetan erabiltzen (ez murgiltze ereduan, ezta elebidunean ere), nahiz eta "irakasle tradizionalak" deritzonek aldika maputxe hizkuntza ikastetxe batzuetara hurbildu.[7]

Argentina

- Neuquen
- Rio Negro
- Chubut

Txile zentraleko maputxeak mapan islatuta (laranjaz nekazal ingurukoak, ilunez urbanoak, zuriz ez-maputxeak).

Esaldi bat: *Epu pichikeche nütramlu mapudungun mew* – Bi haur maputxe mapundungunez hitz egiten

Erreferentziak

1. ↑ a b Zúñiga, Fernando. (2006). *Mapudungun. El habla mapuche.* Santiago: Centro de Estudios Públicos, 402 or. ISBN 956-7015-40-6.
2. ↑ Berria. *Estilo Liburua.* (https://www.berria.eus/estiloliburua/mundua/T#271) . Noiz kontsultatua: 2019-3-2.
3. ↑ "Según el último censo de 2002, la población que declara pertenecer al grupo mapuche está compuesta de 604.349 personas. Se calcula que aproximadamente el 50% de ellas habla el mapudungun con diversos grados de fluidez. Los adultos mayores son los que todavía utilizan la lengua como medio de comunicación, principalmente en el medio rural. En la mayoría de los lugares de asentamiento mapuche los niños ya no aprenden la lengua autóctona en sus hogares. Ellos asisten a escuelas que están equipadas para realizar la instrucción en español exclusivamente, con muy pocas excepciones." María Catrileo. 2005 . «Revitalización de la lengua mapuche en Chile». *Documentos Lingüísticos y Literarios* 28: 10-17 (http://www.humanidades.uach.cl/documentos_linguisticos/document.php?id=86)
4. ↑ **(Gaztelaniaz)** ismael. *Galvarino es la primera comuna de Chile en establecer dos idiomas Oficiales el Mapudungún y el español.* (http://www.galvarinochile.cl/webv2/?p=9806) . Noiz kontsultatua: 2019-02-17.
5. ↑ Fernando., Zúñiga,. ([2006]). *Mapudungun : el habla mapuche : introducción a la lengua mapuche, con notas comparativas y un CD.* (https://www.worldcat.org/oclc/75967100) Centro de Estudios Públicos ISBN 9567015406 PMC 75967100 (http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?tool=pmcentrez&artid=75967100) . Noiz kontsultatua: 2019-02-17.
6. ↑ «LEY INDÍGENA 19.253» (http://www.mapuche.info/indgen/ley-4.html) *www.mapuche.info* . Noiz kontsultatua: 2019-02-13.
7. ↑ Garabide. «Maputxea» (http://www.garabide.eus/euskara/hizkuntza-komunitateak/maputxea) *Garabide* . Noiz kontsultatua: 2019-02-13.

Kanpo estekak

- Mapudungun webgunea (http://www.mapudungun.cl/)
- Maputxe-Gaztelera-Ingelesa hiztegia (http://www.uctemuco.cl/diccionario/)
- Mapudungunaren berrekuratzeaz Txilen (artikulua) (http://www.garabide.eus/euskara/albisteak/antza-lehen-ez-zuten-nahi-txiletarrek-mapudungun-ikas-zezaten)
- Mai da bai (eta ezetzik ez dago) - Bideoaren laburpena (euskarazko azpitituluekin) (https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=m-v0ePZvEug)

Autoritate kontrola	**Wikimedia proiektuak** · Datuak: Q33730 · Multimedia: Mapudungun language (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Mapudungun_language)

Nabigazioa

- Azala
-
- Txokoa
- Albisteak
- Aldaketa berriak

- Ausazko orria
- Laguntza
- Dohaintza egin

Tresnak

- Honanzko lotura duten orriak
- Lotutako orrietako aldaketak
- Fitxategia igo
- Orri bereziak
- Lotura iraunkorra
- Orri honen datuak
- Artikulu hau aipatu
  Wikidata itema

Inprimatu/esportatu

- Liburu bat sortu
- PDF gisa jaitsi
- Inprimatzeko bertsioa

Beste proiektuetan

Wikimedia Commons

Beste hizkuntzak

- Piemontèis
- მარგალური
- Українська
- Norsk nynorsk
- Português
- Afrikaans
- Aymar aru
- Occitan
- Nordfriisk
- Aragonés
- 日本語
- Italiano
- Dansk
- ქართული
- Asturianu
- Runa Simi
- Eesti
- Nederlands
- Tagalog
- Brezhoneg
- Español
- Latviešu
- Fiji Hindi
- Русский
- English
- Lumbaart
- Hrvatski
- Коми

- Simple English
- Deutsch
- Lietuvių
- Türkçe
- Svenska
- Íslenska
- Polski
- Boarisch
- Български
- Slovenščina
- Català
- Français
- Беларуская
- Esperanto
- فارسی
- Galego
- Norsk bokmål
- Suomi
- 한국어
- 中文
- አማርኛ
- مصرى

Aldatu loturak

WIKIPEDIA Entziklopedia askea

Orriaren azken aldaketa: 20 apirila 2020, 18:24.